

LIETUVIŲ GIMTOJI KALBA

I egzaminio dalis

Testas

2003 m. valstybinio brandos egzaminio užduotis
(pagrindinė sesija)

2003 m. gegužės 28 d.

Trukmė – 2 val. (120 min.)

I. TEKSTO SUVOKIMO UŽDUOTIS

Perskaitykite šį tekstą ir atsakykite į klausimus.

Alfonsas Nyka-Niliūnas

MAIRONIO LIKIMO PARAŠTĖJE

(ištrauka)

- 1 Maironį su tauta jungė poezija, ir nuo jos skyrė kartais tiesiog fatališka tarpusavio nesupratimo bei įvairiausių nesusipratimų grandinė. Jau savo ankstyvojo periodo eilėraščiuose Maironis čia patetiškai skundėsi būsimąjo nesupratimo galimybe, čia vėl ramindamas guodėsi atsigriebimu ateisimose kartose, tuo išreiškdamas savo ilgesį būti suprastam. Tačiau, nežiūrint to, Maironio, žmogaus ir poeto, santykis su savo skaitytojais ir dainuotojais visuomet buvo ir pasiliko tipingu vienišojo santykiu su minia. Poetas nesistengė ar neįstengė išeiti iš savo *tour d'ivoire*¹ vienatvės, o minia savo ruožtu jokių būdų nesutiko įsivaizduoti savojo poeto kasdienybės plotmėje bei fone, ir šitaip buvo sudarytas tarsi abiem pusėm priimtinas tarpusavio nepažinimo paktas. Minia, arba, tiksliau, tauta, gyvu Maironiui nesidomėjo ir tą savo nesidomėjimą nedviprasmiškai išreiškė, nerasdama jam vietos savo tarpe ir išstremdama šį pusdievį į abstrakčios legendinės egzistencijos Parnasą.
- 2 Ir taip jis visą gyvenimą pasiliks savo paties, t. y. oficialaus Maironio nelaisvėje, tautos jam specialiai pastatytame auksiniame narve.
- 3 Maironiui tatau buvo gal pirmas tikrai sunkus nusivylimas bei pralaimėjimas. Nežiūrint išdidžios *odi profanum vulgus*² kaukės bei laikysenos, ši „dieviškoji tremtis“ buvo skaudus smūgis, nes emocinė jo prigimtis ieškojo žmogiškųjų kontaktų, kurių plėtoti neleido kunigystė ir kuriuos eventualiai būtų galėjusi pakeisti betarpiškai gyvu jausmu reaguojanti tauta, toji pati tauta, kuriai jis buvo daug paaukojęs.
- 4 Tauta žinojo ir mokėjo jo populiariausius eilėraščius, bet visiškai nesidomėjo jų sukūrimo kaina, neįvertino jo aukos. Bet argi galėjo tuometinis skaitytojas arba dainuotojas įvertinti? Net ir šiandien daug kam tebėra sunku teisingai suprasti, kokia didelė buvo toji auka. Pagrindinė Maironio auka buvo ta, kad jis išdrįso savo poeziją rašyti merdėjančia, visų niekinama leisgyvės tautos kalba ir nedviprasmiškai pasisakyti už lenkų romantikų su Adomu Mickevičium priešaky tik fiktyviai egzistencijai pasmerktą savo tautą, nė kiek neatsižvelgdamas į galimus pralaimėjimus grynai asmeninėje, t. y. dvasininko karjeros plotmėje.
- 5 Jo „litvomanija“ ir ne paskutinėje vietoje jo poezija užkirto kelią į vyskupystę, kuri, šalia poeto garbės, buvo viena pagrindinių jo gyvenimo ambicijų. Ir tai poetui buvo antras skaudus smūgis, ypač žinant (tatau liudija jo bendralaikių prisatarimai), kad jis niekuomet gerai nesijautė antraeiliam vaidmenyje.
- 6 Trečias ir ne mažiau skaudus smūgis Maironiui buvo jo poezijos reikšmės ir net vertės kvestionavimas, pirmajai modernizmo bangai Lietuvą pasiekus. Pirmojo prieškarinio, karo meto ir nepriklausomo gyvenimo pradžios literatūrinio jaunimo idealas buvo nebe absoliutus nuskambėjusios herojinės epochos patriotas, bet gyvas, pilnakraujis žmogus, glaudžiai susijęs su gyvenamojo laiko tikrove. Neilgai trukus Maironis, kaip senojo režimo ir *ordre établi*³ simbolis, tapo pirmųjų mūsų literatūros revoliucijų auka. Kiekvienas naujas literatūrinis sąjūdis laikė šventa pareiga savo žygį pradėti atsiribojimu nuo Maironio. Šį žmogiškai ir istoriškai visiškai suprantamą bei pateisinamą jaunosios kartos revoliucinį nusiteikimą ir to nusiteikimo padiktuotą jo poezijos atmetimą Maironis palaikė asmeniniu įžaidimu, bet tylėjo.
- 7 Paskutinis ir gal skaudžiausias nusivylimas buvo nepriklausomybę atgavusios tautos laisvo gyvenimo realybė. Išsipildžius pranašiškiems poeto lūkesčiams bei žodžiams, išsivadavusi tauta, vadovaudamasi realistine nemirtingojo ginklanešio Sančo Pansos išmintim lavonus kuo greičiausiai guldėti į grabą, o gyviesiems puliti prie ragaišio, buvo per daug užimta kasdieniškais rūpesčiais, kad dar galėtų rūpintis praeities liekanomis ir sentimentais. Kokio nors dėmesio galėjo tikėtis tik aktyvus kovotojas ir praktinės veiklos žmogus. <...> Todėl visi be žodžių sutiko, kad senstantis poetas naujam gyvenimui nebetinka ir turi pasitenkinti statiška praeities kovų paminklo situacija.

¹ (*pranc.*) dramblio kaulo bokšto

² (*lot.*) nekenčiu tamsios minios

³ (*pranc.*) nusistovėjusios tvarkos

- 8 Kone kiekvienas šios dienos lietuvis, paklaustas, kas yra didžiausias mūsų lyrinis poetas, nė nemirktelėjęs atsakytų, kad Maironis. Paprašytas šią savo nuomonę pagrįsti, jis neabejotinai griebtųsi tradicinės tautinio atgimimo poeto formulės, tuo akivaizdžiai paliudydamas, kad Maironio poezija mūsų akyse iki šiol tebenešioja nelaisvės metais užvilktą patriotinį rūbą, trukdantį įžvelgti ir suvokti tikrąją jos prasmę bei vertę.
- 9 Dėl to tiesiog nesuprantama daug kieno šiandien skelbiama tezė, jog Maironio poezija esanti ypatingai aktuali tik tautos nelaimių metais etc⁴. Čia dar tenka pridėti, kad visi ligšioliniai Maironio poezijos suaktualinimo bandymai didele dalimi nepavyko kaip tik dėl to, kad buvo skelbiami aukščiau minėtos tezės pagrindu.
- 10 Trūkstant išsamesnių Maironio kūrybos nagrinėjimų, ir toliau lieka kaip reikiant neišryškintas jo tiesiog neišmatuojamai didelis vaidmuo lietuvių poezijos evoliucijoje. Milžiniškai jo reikšmei nusakyti užtenka tiktai prisiminti, kad prieš Maironio atėjimą lietuviškai rašyti poeziją dar buvo beveik neįmanoma, nes trūko pačių elementariausių priemonių.
- 11 Maironis ir šiandien tebėra nežinomas, neįvertintas, neatskleistas ir, iki tam tikro laipsnio, nesuprastas. Ir čia kaltas ne kas kitas, kaip tik tam tikras iš kartos į kartą paveldimas „patriotinis kompleksas“, vis dar fatališkai tebežlugdantis gyvo ir iš anksto nenulemtą kontakto su Maironio poezija galimybę.

1962

Klausimai

1. Nusakykite teksto temą.

(2 taškai)

2. Kokį probleminį klausimą svarsto autorius šiame tekste? Suformuluokite jį.

(1 taškas)

3. Savais žodžiais suformuluokite pagrindinę teksto mintį.

(1 taškas)

4. Tekstas grafiškai (žvaigždutėmis) padalintas į dvi dalis. Kokiu pagrindu tos dalys skiriamos? Argumentuokite.

(2 taškai)

5. Kas, pasak A. Nykos-Niliūno, rodo, kad Maironiui buvę svarbu būti suprastam? (Žr. 1-ąją pastraipą).

(1 taškas)

Čia rašo vertintojai

I

II

1–5 klausimų taškų suma

⁴ (lot) taip toliau; ir panašiai

6. Raskite tekste ir išrašykite kultūros ženklus, kuriais nusakytas atotrūkis tarp poeto ir tautos.

Čia rašo vertintojai
I II

(3 taškai)

7. Autorius kalba apie poeto patirtus likimo smūgius. Įvardykite juos ir glaustai nusakykite jų esmę.

(4 taškai)

8. Nors ir netiesiogiai, tekste kalbama apie Maironio asmenybę. Nurodykite bent dvi jo būdo savybes, argumentuokite remdamiesi tekstu.

(2 taškai)

- 9.1. Tekste minimas Sančo Pansos įvaizdis. Iš kur atsirado šis įvaizdis?

(1 taškas)

- 9.2. Kokia Sančo Pansos įvaizdžio paskirtis šiame tekste?

(1 taškas)

10. Suformuluokite 8-osios pastraipos pagrindinę mintį.

(2 taškai)

11. Atidžiai perskaitykite 8–11 pastraipas. Su koku požiūriu į poeto kūrybą autorius nesutinka?

(1 taškas)

6–11 klausimų taškų suma

12. Autorius teigia, kad iki Maironio „lietuviškai rašyti poeziją dar buvo beveik neįmanoma“. Remdamiesi literatūros žiniomis, nusakykite Maironio kūrybos svarbą lietuvių poezijos raidai.	Čia rašo vertintojai	
	I	II
13. Savais žodžiais paaiškinkite pavadinimo prasmę.		
14. Kas būdinga teksto autoriaus kalbai? Nurodykite bent du bruožus.		
15.1. Kurio funkcinio stiliaus šis tekstas?		
15.2. Argumentuokite.		

12–15 klausimų taškų suma		
---------------------------	--	--

Taškų suma		
------------	--	--

Papildomi taškai		
------------------	--	--

II. KALBOS UŽDUOTYS

1. Padėkite trūkstamus skyrybos ženklus.

Moterys stebėdavosi kodėl Juzukas toks niekam nepasipriešins nepakels balso. Subarei dūlina šalin. Pažiūrėkite koks Vizgirdienės Vytautas! Visa jo laikysena tiesiog byloja tik palieskit tik užkliudykit! Kitokie Juzuko draugai Rimantas ypač Maldonio Albinas kuris sulig kiekvienu pagyrimo žodžiu turi įprotį kresčioti galva ir vis aukščiau ją kelti lyg kas juo negalėtų atsigėrėti.

Tik tai motinos meilė akla beribė sugeba įkuždėti įsitikinimą be kurio neįmanoma gyvenimiška kova ir sėkmė giliai pasąmonėje įdiegtą įsitikinimą kad esi vienintelis nepranokstamas būtinai. Albinas visur reikš savo teises ir piktinsis kodėl ne jis kodėl ne jam kaip jį galėjo užmiršti. Jis be paliovos brausis į priekį o Juozas priešingai dels lūkuriuos trauksis ataturstom telaukdamas kada ant jo kas užriks. Jis ieškos savyje kažkokių akivaizdžių privalumų ar sugebėjimų o jų neradęs pasijus niekam tikęs nereikalingas. Jo niekas nemylė bet už ką gi jį turėtų mylėti? Giliai sieloje gyvens netikėjimas skepticizmas. Jis alkte alks meilės kuri priimtų jį tokį koks yra alks jos bet netikės ja. Jis gūšis nuo pašalinio žvilgsnio. Motinos meilė tiltas į pasaulį į kitus tai ištiestos rankos nesiliaujantis šauksmas At-eik. Juozas girdės kitą balsą vejantį jį šalin gniuždantį. Visur jaus nepatiklias akis. Visų vaikai kaip vaikai tik šitas! šauks ant jo pamotė pažymėdama jį niekingumo žyme.

Vėliau gerokai vėliau nužvelgęs tuščius ir nykius savo gyvenimo plotus ar matydamas kaip motinos lepina gina savo vaikus nuo pikto žvilgsnio nuo apkalbų viską jiems atleisdamos ir keldamos neegzistuojančius jų privalumus jis supras kokią ta nedidelė smarki amžinai juo nepatenkinta moteris padarė skriaudą.

Pagal B. Radzevičių

Čia rašo vertintojai

I

II

(20 taškų)

Taškai

2. Paaiškinkite, kas skiriama skaitmenimis pažymėtais skyrybos ženklais. Pateiktoje lentelėje įrašykite vienintelį teisingą atsakymą žyminčią raidę A, B ar C.

1. Lietuvių namų puošyboje gausu paukščių –¹ tarpininkų tarp dangaus ir žemės.
 - A Atskiriami sudėtinio bejungtukio sakinio dėmenys.
 - B Atskiriamas priedėlis po pažymimojo žodžio.
 - C Praleista sudurtinio tarinio jungtis.
2. Jeigu skaitytojai griebis pasakų knygos ir grožėsis ne tik meniškais kūrinių vaizdais ir sodria kalba,² bet girdės ir senovės žmonių išmintingus balsus, autorės tikslas bus pasiektas.
 - A Atskiriamos vienaarūšės sakinio dalys.
 - B Atskiriamas šalutinis sakinytis nuo pagrindinio.
 - C Atskiriami sudėtinio sujungiamojo sakinio dėmenys.
3. Balys dar nuo vaikystės, nuo tų laikų, kai gyveno kaime, mėgo jurginus:³ namo palangėse žydėjo balti, geltoni, violetiniai, raudoni žiedai.
 - A Dvitaškiu skiriama tiesioginė kalba.
 - B Atskiriamos vienaarūšės sakinio dalys po apibendrinamojo žodžio.
 - C Atskiriami sudėtinio bejungtukio sakinio dėmenys.
4. O dabar būk malonus kitų klausyti ir,⁴ kai būtina,⁴ nusileisti.
 - A Išskiriamas įterpinys.
 - B Išskiriamas šalutinis sakinytis.
 - C Išskiriama tikslinamoji aplinkybė.

ATSAKYMAI

1	2	3	4

(4 taškai)

Taškai		
--------	--	--

3. Įrašykite praleistas raides, skliausteliuose pateiktus žodžius parašykite kartu arba atskirai.

Lauke tv__rojo tirštas viln__jantis rūkas ir __patingas širdį stin__dantis paž__stamas žemės kvapas, koks būna tik ankst__vą nusigiedr__jusį rytą nut__lus netikėtai prapl__pusiai li__čiai. Kelias atrodė visai pažliug__s. Marija Viktorija bau__ščiai stebėjo savo sk__stanč__s pilkuose d__mbliuose kojas ir kiekv__nam žin__sniui __eškojo saus__snės vietas.

<...> Vienuolyną Marija Viktorija pasiekė pavakary, kai skai__čiausi saulės spinduliai (vis, dar) __ iš paskutini__j__ plazdėjo danguje ir galynėjosi su sa__vaip šv__tinčia artėjančio vakaro gaisa. Po dv__jų dienų ir naktų r__žtingos kelionės ji pasijuto lyg upė, sunkiai išplu__džiusi iš ją.

Vietovės čia buvo ne__prastai gražios ir keistos: pelkėti s__žalynai, ving__riuojantys upel__kščiai, skyn__mai, g__vulių ganyklos ir tu__čios, niekuo neu__sėtos laukymės. (Kai, kur) __ pl__tėjo drė__nos pievos, primenančios šveln__s__s mamos paklodes, ežeriukai, kur__se atspindėjo mėl__nas dangus su baltut__laičiais puriais debesiukais. (Šen, ten) __ galėj__i išv__sti varl__nėjančių gandrų porelę ar raib__liuojančias ore kregždes, kapr__zingai __eškančias vietas savo gū__toms.

Marijai Viktorijai buvo paskirta (ne, didelė) __ celė, kurios langas, siauras pl__šys, galėjo atverti (vien, tik) __ aukštą iš akmenų sum__rytą sieną, skendinčią žal__jame s__manų patale. Celės pal__bėje, ten, kur kr__žiavosi kalkėmis nub__linti skliautai, lizdelyje tyliai tūnojo dvi kregždutės. Tamsiai pilkos drė__stančios sienos g__sdino – tarsi slėptų ka__kokią m__slę, kurią tr__ks pl__š turi __minti.

<...> Marija Viktorija ūmai pasijuto labai vieniša: nežinia iš kur atsirad__s nerimas slėgė prie žemės, nep__iškinamas l__desys spaudė ir dr__skė kr__tinę. Tačiau padėties dv__l__pumas, sielos sop__liai vertė greičiau apsispr__sti, ir ji išt__sėjo tai, ką buvo pasir__žusi. Lytėdama pirštais sidabrinį medalioną, ji šventai tikėjo, jog praleidusi čia kel__tą met__išlygins savo nelaimių, bėdų, pakl__dimų, pragaišties grum__tus, atgaus sant__rumą, pasit__kėjimą savimi, dr__są. Ateina toks laikas, kai žmogus atsigr__žia ir gailisi elg__sis kitaip.

<...> Į tavo rankas atiduodu rusenančią savo g__v__bę.

Čia rašo vertintojai

I II

Pagal J. Ivanauskaitę

(18 taškų)

Taškai		
--------	--	--

4. Įrašykite trūkstamus žodžius ar žodžių dalis.

1. Argi tau nesinorėtų tapti laiming_____?
2. Pabaig_____ keletas minčių apie mūsų ateities planus.
3. Visi išvardyti daiktavardžiai yra vyrišk_____ giminės.
4. Dokumentams jau nebetinka nuotraukos, kurių formatas trys _____ keturių.
5. Priėjome išvad_____, kad kaimynas buvo teisas.

Čia rašo vertintojai	
I	II
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

(4 taškai)

Taškai		
--------	--	--

5. Pabraukite žodžius bei konstrukcijas, tinkamas vartoti pateiktuose sakiniuose. Taisyklingų variantų gali būti ne vienas.

1. _____ (,) reikia nemažai darbuotojų.
/ Kad parengti / Kad parengtume šį projektą / Kad būtų parengtas šis projektas / Šiam projektui parengti / Kad parengus šį projektą / Norint parengti šį projektą / Norėdami parengti šį projektą / Jeigu parengti šį projektą /
2. Domėjausi (,) _____ .
/ apie būsimos ekskursijos sąlygas / kas dėl būsimos ekskursijos sąlygų/ būsimos ekskursijos sąlygomis / kokios būsimos ekskursijos sąlygos/
3. _____ dėl prastos sanitarinės būklės mokykla buvo uždaryta.
/ Keleri metai atgal / Prieš kelerius metus / Prieš keletą metų / Prieš kelis metus / Prieš metus kitus /
4. Susidaro įspūdis, kad į pamokas _____ vėluoja aukštesniųjų klasių mokiniai.
/pagrinde / kaip taisyklė / paprastai / principe / pastoviai / dažniausiai / visumoje / nuolat/
5. Daugelis parduotuvių prekiauja baldais (,) _____ .
/su pristatymu į namus / su atvežimu į namus / kuriuos atveža į namus / ir atveža juos į namus /atvežant į namus / o taip pat atveža į namus/

Čia rašo vertintojai	
I	II
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

(15 taškų)

Taškai		
--------	--	--

6. Nurodykite, kurie sakiniai taisyklingi, kurie netaisyklingi. Taisyklingus sakinius pažymėkite ženklu ✓ lentelės skiltyje TAIP, netaisyklingus – skiltyje NE.

Ar taisyklingi šie sakiniai?		TAIP	NE	Čia rašo vertintojai I II	
1.	Tik nebūkime tokiais naiviais ir nestatykime sau dramblio kaulo bokštų.			_____	_____
2.	Nuo to laiko, kai brolis pradėjo savo verslą, ofise jis praleidžia po dešimt valandų per dieną.			_____	_____
3.	Nutaisęs nesuprasto kankinio grimasą, dailininkas priiminėjo gėles: geltonas rožes ir pretenzingas puokšteles, prikaišiotas viksvų, plunksnų ir aguonų galvučių.			_____	_____
4.	Restoranas priklausė dviems graikų šeimoms, ir jos puikiai jame tvarkėsi.			_____	_____
5.	Ant ko turėčiau pykti, kad uždavinio nesuprantu?			_____	_____
6.	Tokių ūkininkų Lietuvoje rastųsi ir daugiau, jeigu jie gautų bent kokią finansinę paramą.			_____	_____
7.	Nors ir skurde gyvename, bet santarvėje.			_____	_____
8.	Sudėtinių bejungtukinių sakinių skyryba nebus sunki, jeigu gerai skirsite vientisinius sakinius.			_____	_____
9.	Šiuo metu reformos vyksta įvairiose gyvenimo srityse, todėl prisitaikyti naujoms sąlygoms daugeliui žmonių nėra lengva.			_____	_____
10.	Apytiksliai paskaičiavus nuostolius, jau susidarė nemaža suma.			_____	_____

(5 taškai)

Taškai		
--------	--	--